

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 26

Заснований в 1996 році

Рівне – 2003

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 26. — Рівне: РДГУ, 2003. — 170 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, психології, дидактики, історії педагогіки, методики навчання, виховання, розвитку, трудової та графічної підготовки і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Хом'як Іван Миколайович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

***Янциур Микола Сергійович** – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).*

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Воробйов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний університет „Рівненський економіко-гуманітарний інститут” ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Левківський Михайло Васильович – доктор педагогічних наук, професор (Житомирський державний педагогічний університет ім. Івана Франка);

Лисенко Неля Василівна – доктор педагогічних наук, професор (Прикарпатський державний педагогічний університет ім. В. Стефаника);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Малафійк Іван Васильович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Мітюров Борис Никифорович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – кандидат психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів);

Пальчевський Степан Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол №9 від 25.04.2003 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 07 — 7.
університет, 2003

© Рівненський державний гуманітарний

викликаю учня прочитати вірш, у нього тремтить підборіддя”. Це звичайний прояв страху.

Отже, відмітка практично нівелює дидактичне й виховне значення оцінки. Вона “поглинає” оцінку. Спотворює оцінку інформацію про діяльність учня і цим самим не допомагає, а зашкоджує молодшому школяру. Ш.О.Амонашвілі образно назвав відмітку “тромбом” у навчально-пізнавальній діяльності учнів початкових класів.

В інституті методів навчання іноземних мов при АПН України (м.Одеса, директор – член-кореспондент АПН України Мартинова Р.Ю.) вже 10 років навчають учнів початкових класів іноземної мови безвідмітковим методом, шляхом педагогічної оцінки. Результати: стопроцентна успішність, діти розкуті, вільні, з радістю йдуть на уроки, вільно оволодівають розмовною іноземною мовою.

Яке моє бачення наступності між дошкільною і початковою ланкою освіти в руслі реформування оцінного компонента навчальної діяльності і переходу на навчання з 6 років?

На мою думку, діти до 10 років за своїм психологічним розвитком не готові до сприймання й усвідомлення 12-бальної системи оцінок. Відтак у першому (6-річці) і другому класі ми маємо зберегти дошкільну систему оцінювання, тобто обмежитися педагогічною оцінкою, розробити відповідні методичні рекомендації класоводам, чітко визначити орієнтовні показники засвоєння знань, умінь і навичок з кожного предмета та прийоми оцінювання. У науковій літературі достатньо опрацьовано фактичного дослідного матеріалу щодо безвідміткового оцінювання учнів початкової школи.

У третьому класі треба ввести п’ятибальну, а в четвертому – 8-бальну систему оцінювання знань, умінь та навичок, підготувати до цієї роботи студентів факультетів початкового навчання шляхом читання спецкурсів з означеної проблеми, здійснити відповідну післядипломну перепідготовку вчителів. Тоді ми зможемо забезпечити наступність, спадкоємність і перспективність неперервної освіти і водночас продовжити комфортне друге дитинство нашим дітям, учням початкової школи.

Щодо другого напрямку – як ми будемо готувати майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів і вчителів початкових класів до роботи в нових умовах. Нам потрібно докорінно змінити і серйозно доопрацювати програми з дошкільної педагогіки і педагогіки початкової школи; скоректувати фахові методики навчання і виховання дітей в обох ланках освіти задля забезпечення наступності, спадкоємності і перспективності. Все це вимагає часу.

Для вирішення зазначеної проблеми, на нашу думку, полегшить введення спецкурсів на факультеті дошкільного виховання – “Наступність і перспективність у навчанні і вихованні дітей і учнів дошкільної і початкової ланок освіти”, а на факультеті педагогіки початкової школи “Спадкоємність і перспективність навчання і виховання дітей і учнів дошкільної і початкової ланок освіти”. Окрім того, Міністерство освіти і науки має скоригувати підготовку єдиної програми навчального курсу, авторами якої б виступили представники дошкільної науки і представники початкової школи; видати її до початку нового навчального року. На серпневих нарадах треба розглянути означену проблему. Для цього маємо об’єднати секції вихователів і вчителів 1 класів; провести післядипломну перепідготовку класоводів і вихователів за розробленим спецкурсом із залученням викладачів вищої школи.

І насамкінець – за третім напрямком. Раніше при Міністерстві освіти працювали республіканські методичні кабінети. Вони до кожного нового навчального року готували методичні рекомендації із змінами, які відбувалися в методиці викладання, в організації навчально-педагогічного процесу. Крім того, працювали Науково-методичні ради за фахом, до складу яких входили як науковці, так і практики (викладачі ВНЗ, учителі-методисти, завідувачі дошкільних закладів, директори і інш.). На цих радах обговорювались назрілі актуальні проблеми, складалися авторські колективи для підготовки потрібних програм, підручників, навчально-методичних посібників. Вчитель-практик, викладач ВНЗ був обізнаний з тим, куди йому звернутися за допомогою і де йому можуть відповісти на всі запитання. Чи не настав час поновити роботу таких методичних рад при МОН і водночас роботу опорних кафедр, щоб уникнути недоліків у реалізації реформи освіти в Україні

ЛІТЕРАТУРА

1. Амонашвили Ш.А. Размышления о гуманной педагогике. – М.: Издательский Дом Ш.Амонашвили, 1996. – 132с.
2. Гончаренко С.І. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 432с.
3. Калмикова Л.О. Сучасні проблеми наступності й перспективності та шляхи їх вираження. //Збірник: Дитинство – наступність і перспективність. – Переяслав-Хмельницький, 2000. – 210с.
4. Професійна освіта: Словник. – К.: Вища школа, 2000. – 290с.

Одержано редакцією 28.02.2003

УДК: 37.159.922.7:165.0-057.874 А.М.Воробйов

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІЗНАВАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

З приходом дитини до школи змінюється її провідна діяльність: з гри вона перетворюється на навчання. У цей період з’являються основні новоутворення: довільність психічних процесів, внутрішній план дій,

рефлексія. Під впливом навчання відбувається перебудова всіх пізнавальних процесів дитини, молодші школярі починають набувати якостей, які притаманні дорослим.

Загальною характеристикою всіх пізнавальних процесів дитини стають їх довільність, продуктивність та стійкість. Л.С. Виготський зазначає, що розвиток пізнавальних процесів відбувається від „натуральних” і до кінця віку до „культурних”, тобто вони перетворюються у вищі психічні функції, які пов’язані з мовленням, – довільні та опосередковані [3].

Проблеми навчальної діяльності у цьому віці:

1. Індивідуальні відмінності в знаннях, уміннях, навичках та мотивації першокласників.
2. Регуляція природної рухової поведінки.
3. Труднощі саморегуляції поведінки.
4. Адаптація до нових шкільних умов, обстановки, дотримання режиму, до вчителя, до нового дитячого колективу.

З приходом дитини до школи в її житті відбуваються суттєві зміни, змінюється соціальна ситуація розвитку, формується навчальна діяльність, яка є ведучою для дитини. Научіння висуває мислення в центр свідомості дитини (Л. С. Виготський). Тимчасове мислення стає домінуючою функцією, починає визначати роботу і всі інші функції свідомості, вони інтелектуалізуються і стають довільними.

Згідно концепції відомого американського психолога Еріксона в цей період формується таке важливе особистісне утворення як почуття соціальної та психологічної компетентності (або при несприятливому розвитку – соціальної та психологічної неповноцінності), а також почуття диференційованості своїх можливостей.

Особливу роль у житті молодшого школяра відіграє вчитель, який часто виступає як свого роду центр життя, саме на вчителів відбувається „зав’язаним” емоційне самопочуття дитини. До кінця молодшого шкільного віку особливого значення починає набувати думка однолітків, дитина починає прагнути завоювати визнання друзів.

Початкові класи, зокрема 1-й клас, є адаптаційним періодом у школі. У цей період можуть спостерігатися функціональні відхилення, які викликані тим навантаженням, яке витримує психіка дитини, її організм у зв’язку з різкою зміною способу життя, значним збільшенням і якісним ускладненням тих вимог, яким має відповідати дитина.

Прийнято вважати, що найскладніше адаптуються до школи діти „домашні”, які не відвідували раніше дитячий садок, які мало спілкувалися з ровесниками. Але практика показує, що це не так. Значні труднощі в адаптації можуть бути і у дітей, які відвідували дитячий садок. У деяких школярів адаптаційний період може так і не пройти за перший рік навчання. Такі діти часто і довго хворіють, при цьому хвороби частіше носять психологічний характер, ці діти складають „групу ризику” на захворювання шкільним неврозом. Діти з затягненим процесом адаптації потребують особливої уваги з боку шкільного психолога. У молодших школярів спостерігаються особливості пізнавальних процесів. Це стосується сприймання.

Досить високого рівня набуває звуковисотний та фонематичний слух. Однак першокласники не вміють виділяти особливості форми та кольору.

Під впливом навчання сприймання стає більш організованим та цілеспрямованим. Вчитель показує та навчає прийомів організації сприймання, тобто в якому порядку розглядати предмет, як зафіксувати те, що вдалося виявити. Діти сприймають лише той матеріал, який підкріплений зоровим сприйманням. У зазначених умовах розвивається спостереження як нова форма сприймання, яка нерозривно пов’язана з увагою та мисленням. Діти найкраще виділяють такі властивості, як колір, величина, блиск та функціональні ознаки.

Відомо, що у молодшому шкільному віці у центрі психічного розвитку дитини – формування довільності: розвиваються довільна пам’ять, увага, мислення, довільною стає організація діяльності. Протягом всього молодшого шкільного віку дитина вчиться управляти своєю поведінкою, протіканням психічних процесів. Це відбувається повільно і поступово, проте вимоги, які висуваються до дітей майже з перших днів перебування у школі, припускають вже достатньо високий рівень розвитку довільності. Більше того, можна сказати, що протягом перших років навчання у школі ці вимоги по суті не змінюються. Розвиток діяльності як спеціальна педагогічна задача, як правило, не ставиться – вона вимагає від дитини уваги, старанності, але при цьому не впливає на формування цих якостей. Це протиріччя призводить до того, що довільність розвивається стихійно.

Велике значення має приділятися на уроках розвитку пам’яті. Запам’ятовування стає довільним та систематичним, оскільки в ньому виникає потреба. У процесі навчання молодшим школярам ставлять різні мнемонічні завдання, які вимагають певних вольових зусиль та прийомів запам’ятовування матеріалу.

У молодшого школяра більше розвинена образна пам’ять і менше – словесно-логічна. Легко і надовго запам’ятовується те, що пов’язане із наочністю і яскравістю, викликає позитивні почуття та те, що цікавить. Поступово починає розвиватися словесно-логічна пам’ять, розширюється об’єм пам’яті, зростає швидкість засвоєння та точність відтворення.

Педагогам слід особливо увагу звертати на навчання дітей раціональних прийомів запам’ятовування:

1. Запобігати зазубрюванню.
2. Сприяти систематичності у знаннях.

3. Здійснювати смислову обробку матеріалу для заучування (робота над частинами тексту, складання плану тощо).
4. Чергування занять з відпочинком.
5. Повторення матеріалу після безпосереднього запам'ятовування.

У дослідженнях Н.В. Репкіної показано, що властивий багатьом молодшим школярам низький рівень розвитку пам'яті зумовлений несформованістю основних компонентів навчальної діяльності [9]. До кінця 3 класу у всіх учнів складається деякий мінімум умінь, зв'язаних із запам'ятовуванням і відтворенням навчального матеріалу, але в цьому проявляється не стільки розвиток довільної пам'яті, скільки її пристосування до стандартних завдань початкової школи.

Спостерігається легке переключення уваги, відволікання, мимовільність. Увага тісно пов'язана з інтересом. Тому вчителю рекомендується змінювати на уроці різні види роботи.

Концентрація уваги досить висока, однак стійкість ще не значна. Молодші школярі швидко втомлюються, виснажуються під час виконання зовнішніх дій на відміну від внутрішніх (інтелект). Вузкий обсяг уваги, але він з часом поступово зростає. Дуже слабкий розподіл уваги.

Для розвитку уваги у дитини важливо:

1. Давати зразки того, що дитина має побачити та виділити.
2. Вчитися зосереджуватися на суттєвому.
3. Обмежувати число одночасних завдань.
4. Навчити самоконтролю.

П.Я. Гальперін вважає: „... Якщо до „явища уваги” підійти інакше і ... розглядати увагу як результат інтеріоризації деякої зовнішньої діяльності ..., тоді нашим першим завданням стане – віднайти таку зовнішню діяльність, яка покращує будь-яку іншу, а свого окремого продукту не має ... Але серед зовнішніх дій людини зовсім не важко знайти таку парадоксальну дію – за будь-якою виробничою діяльністю потрібен контроль, і він тим і відрізняється, що необхідний для якості основної дії, але іншого, окремого продукту не виробляє, ... ми так формуємо своє завдання: почати із зовнішньої, предметної форми контролю, перевести його в ідеальну форму, перцептивну чи розумову, і внаслідок отримати увагу ...” [4,67]

Розвиток уваги відбувається у тісному взаємозв'язку із сприйманням та мисленням, адже увага важлива для розв'язування пізнавальних завдань.

Дітей учать спостерігати, порівнювати, аналізувати суттєві ознаки. Така інтелектуальна робота не може не відбиватися на образах уваги. Предмети та явища відображаються не у випадкових рисах, а у важливих та характерних. Виконуючи шкільні завдання, діти навчаються відтворювати не тільки ті предмети, явища або стан, які вписані в тексті, але й ті, які розуміються в ньому, закономірно впливають.

У першокласників мислення ще конкретне, спирається на наочні образи й уявлення. Словесне пояснення для них ще важкодоступні, необхідні реальні предмети для розуміння. Внутрішній склад дій та планування умінь виражені недостатньо.

Зміст понять визначається наочно сприйнятими ознаками речей. Своєрідність мислення дитини тісно пов'язана з особливостями її власного досвіду.

Основною розвитку мислення стають знання, яких набувають у школі. З початком шкільного навчання розвивається понятійне мислення. Спочатку воно тісно пов'язане з конкретними предметами, але поступово формуються уміння відволікатися від конкретного, робити узагальнюючі висновки (абстрактно-понятійне мислення).

Поступово розширюється коло понять, якими оволодіває школяр, збагачується їх зміст, формується уміння бачити зв'язки між поняттями, оволодіння їх класифікацією.

У мислительних процесах переважає спрямованість на зв'язок конкретних задач, пов'язаних з діяльністю (грою). Під впливом навчання вдосконалюються такі форми мислительної діяльності як аналіз, синтез, узагальнення, внутрішній план дій, рефлексія. Судження та умовисновки поступово стають логічними. У мовленні з'являються гіпотези та припущення. Велике значення для розвитку мислення мають творчі роботи та завдання.

До початку шкільного навчання дитина оволодіває фонетичною стороною мовлення. А складність являє сегментну сторону. Діти ще не вміють охоплювати і визначати головну думку твору, добирати потрібні слова у мовленні, викладати зміст тексту своїми словами. Словник дитини досить великий, однак він більше пасивний, ніж активний; діти часто не вміють слухати. Відстає читання мовчки від читання вголос.

Розвиток мовлення молодших школярів має бути спрямований на:

- формування умінь вимовляти всі звуки;
- лексичну роботу та читання мовчки;
- розвиток писемного мовлення.

Завданням психолога на даному етапі розвитку школярів є співпраця із вчителями, батьками, розробка спільно з ними корекційних програм формування психічних функцій, які потребують вдосконалення, сприяння розвитку тих якостей особистості, які можуть бути основою вольової поведінки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анастаси А. Психологические тестирования. – СПб.: Питер, 2001. – 248с.
2. Божович Л.Л. Личность и её формирование в детском возрасте. – М.: Просвещение 1968. – 328с.
3. Виготский Л.С. Педагогическая психология. – М.: Педагогика, 1991. – 432с.
4. Гальперин П.Я., Кобылицкая С.Я. Экспериментальное формирование внимания. – М.: Просвещение, 1974. – 93с.
5. Гільбух Ю.З., Киричук О.В. Шкільний клас: як пізнавати і виховувати його душу. – К.: НПЦ Перспектива, 1996. – 87с.
6. Кондратенко Л.О., Богуславська Л.О. Я хочу, я можу, я буду добре вчитися. – К.: Вища школа, 1997. – 84с.
7. Максименко С.Д. Основи генетичної психології: Навчальний посібник. – К.: НПЦ Перспектива, 1998. – 87с.
8. Мислення в діяльності молодших школярів / За ред. Г.О. Балла. – К.: Вища школа, 1991. – 155с.
9. Репкин Н.В. Память и особенности целеполагания в учебной деятельности младших школьников // Вопросы психологии. – 1983. – №1. – С. 78-93.
10. Худик В.Г. Диагностика детского развития. Методы исследования. – К.: Освіта, 1996. – 220с.

Одержано редакцією 01.02.2003

УДК: 371.044: 378 О.В.БЕЗКОРОВАЙНА

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ГУМАНІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ ШКІЛЬНОГО ЖИТТЯ

Демократичні перетворення і соціальні зміни в суспільстві потребують виховання нестандартної, високо моральної, творчої особистості. Перед школою і учительством виникають складні і відповідальні завдання, які не можуть бути розв'язані без фундаментальної перебудови змісту, форм і методів навчання і виховання учнівської молоді. Вирішення цих завдань можливе лише через підвищення культурного рівня, відродження загальнолюдських духовних цінностей, перебудови системи народної освіти, повернення її до гуманістичних джерел та морального виховання дітей і юнацтва.

Виховання у школі найтісніше пов'язане з духовним світом педагога, з потенціалом його особистості. Тому в умовах перебудови вищої педагогічної освіти особливого значення набуває проблема гуманізації процесу підготовки вчителя-вихователя.

Сьогодні актуально звучать слова видатного українського вченого-педагога В.О.Сухомлинського: "Людина по-справжньому виховується тоді, коли вона й сама виховує іншу людину. Почуття особистої гідності, честі, гордості пробуджується в людині за тих умов, коли вона вкладає частину своїх духовних сил в іншу людину, прагне зробити її кращою, бачить у ній, як у дзеркалі, себе, свої моральні риси, творчі здібності, майстерність" [4,420].

Досвід виховної роботи на основі принципу гуманізму розкрито в працях Г.І.Сороки, О.В.Сухомлинської, М.Ю.Красовицького, В.М.Оржеховської, О.І.Пилипенко, Л.Л.Кацинської, В.І.Лозової, А.М.Малько. Ці вчені та інші свої наукові пошуки присвятили висвітленню проблем перспективного розвитку гуманістичних виховних систем. У доробку українських учених-педагогів проходить ідея ціннісного ставлення до людини. Адже сьогодні вся прогресивна педагогічна громадськість шукає баланс між авторитарною та персоніфікованою (гуманістичною) педагогікою, між завданням школи щодо оптимального розвитку дітей і потребами соціального розвитку суспільства, розумним примусом і свободою, автономією особистості та її відповідальністю, між розумовим і емоційним розвитком дитини, її самовираженням і необхідною сумою знань.

Гуманістичну виховну систему школи характеризують єдність дій і широкі комунікації між усіма її структурними елементами та зовнішнім соціальним середовищем. Така система гарантує відсутність будь-якого тиску і насильства над дитиною. Її можливо здійснювати лише за встановлення партнерських взаємовідносин між учнем і вчителем. Перебування у школі має не принижувати "урізувати", а збагачувати дитинство. Тут не повинно бути ніяких конфліктів між учителем і учнем. Партнерство, демократичний стиль і норми гуманних стосунків розглядається як органічна складова виховної системи. Гуманній школі притаманні оптимістичний настрій, загальна атмосфера радості, взаємодопомоги, толерантності, людяності.

Нові підходи до здійснення гуманістичного виховання в сучасних умовах представлені у наукових працях І.Беха, С.Бондаревської, М.Боришевського, К.Дорошенко, О.Вишневського, О.Киричука, О.Столяренко, Т.Суценок, які поклали в основу своїх концепцій олюднення особистості. Цінності є гуманістичними, якщо їх зміст наповнюється суб'єктивно-усвідомленими нормами етики добра, справедливості й гуманізму, а інша людина виступає об'єктом ціннісного ставлення. Як засвідчили спеціальні дослідження М.Й.Боришевського, гуманним ставленням вчителя до кожного учня забезпечується високий рівень його творчої активності та самоактивності, сприяє розвитку потенційних можливостей як успадкованих, так і тих, що їх вихованець набуває у процесі творчої діяльності та опанування суспільних цінностей, в їх самостійній апробації, вдосконаленні, а водночас і завдяки цьому – в самозбагаченні й саморозвитку власних можливостей. [1]

ЗМІСТ

Передмова.....	4
1. Постоловський Р.М.	5
ЧАСТИНА І. ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.	7
2. Павелків Р.В. Молодший школяр у моральному вимірі міжособистісних відносин.....	7
3. Кіндрат В.К. Формування національної свідомості молодших школярів.....	12
4. Кочкарьова Л.Б. Громадянське виховання молодших школярів.....	17
5. Зубілевич М.І. Формування активної життєвої позиції сучасного підлітка (на прикладі скаутів).....	20
6. Хорошковська О.Н. До проблеми розвитку українського комунікативного мовлення першокласників.....	22
7. Коваль Г.П. Фонетичні знання, уміння та навички у мовно-мовленнєвому курсі початкового навчання української мови.....	24
8. Лещенко Г.П. Мовленнєва компетенція як основний компонент комунікативної україномовної компетенції школярів.....	29
9. Михасюк Т.В. Мовленнєвий розвиток молодших школярів засобами народознавства (на матеріалі народного календаря).....	33
10. Пономарьова К.І. Система лексичних вправ як засіб формування комунікативних умінь молодших школярів.....	36
11. Петрук О.М. Про застосування функціонально-комунікативного підходу під час вивчення граматичного матеріалу.....	39
12. Артемова О.І. Модель розвитку креативного мовлення молодших школярів: теоретичні та практичні аспекти.....	41
13. Шевчук Т.Б. Реалізація лінгвістичного компонента у змісті навчання української мови в початкових класах.....	45
14. Лук'яник Л.В. Етимологічний аналіз як засіб розвитку мовлення.....	48
15. Коченгіна М.В. Пропедевтика складного речення у початкових класах як складова повноцінного мовленнєвого розвитку молодших школярів.....	51
16. Захарчук З.О. Особливості навчання молодших школярів виразно читати.....	54
17. Суржук Т.Б. Диференційоване навчання на уроках читання.....	58
18. Борова В.Є. Логоказка як засіб коригування звукової культури мовлення старших дошкільників і молодших школярів.....	62
19. Маліновська Н.В. Особливості мовної підготовки дітей до школи.....	64
20. Якимчук Р.І. Корекція мовлення першокласників.....	66
21. Прищепя О.Ю. Формування графічних навичок письма у першокласників.....	68
22. Сілков В.В. Теоретико-методичні основи особистісно-зорієнтованого формування поняття числа у молодших школярів.....	70
23. Приймак О.П. Методика вивчення табличного додавання і віднімання з переходом через десяток.....	74
24. Сілкова Е.О. Передумови особистісно-зорієнтованого формування поняття числа у молодших школярів.....	79
25. Гібалова Н.В. Система вправ як засіб диференціації навчання математики в початкових класах.....	82
26. Шутяк В.Г., Шутяк Ж.В. Міжпредметні зв'язки у навчанні молодших школярів (на матеріалі уроків трудового навчання й математики).....	84
27. Шпакова В.С. Врахування вікових особливостей 6-річних першокласників в організації навчальної діяльності.....	88
28. Поніманська Т.І. Формування гуманістичних цінностей у дітей 7-го року життя.....	90
29. Петренко О.Б. Врахування гендерних особливостей молодших школярів у навчально-виховному процесі.....	92
30. Будз М.М. Дитяча музика В.Косенка в естетичному вихованні молодших школярів.....	98
31. Якимчук С.Н. Педагогічні принципи ефективного впливу музики на процес виховання.....	100
32. Рябоконт В.І. Писанкарство на уроках образотворчого мистецтва.....	102
33. Табаровець Л.М. Лінгвістичні засади навчання іноземних мов (початкова школа).....	107
34. Іванова Л.І. Літературна освіта молодших школярів у системі розвивального навчання.....	110
35. Грипич С.Н. Психолого-педагогічні умови морального виховання молодших школярів засобами дитячої літератури.....	112
ЧАСТИНА ІІ. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ДО РОБОТИ В УМОВАХ 4-РІЧНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	117
36. Вашуленко М.С. Перспективи модернізації початкової мовної освіти.....	117
37. Гетманчук Н.О. Комунікативна спрямованість вивчення прийменників у курсі української мови вищої школи.....	122

38. Лесняк Н.В. Мовленнєва практика на заняттях образотворчого мистецтва.....	126
39. Богущ А.М. Підготовка студентів до здійснення наступності і спадкоємності дошкільної і початкової ланок у системі неперервної освіти	129
40. Воробйов А.М. Психологічні особливості пізнавальних процесів молодшого школяра	131
41. Безкоровайна О.В. Педагогічні аспекти гуманізації особистості вчителя в умовах демократизації шкільного життя.....	134
42. Литвиненко С.А. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності	136
43. Янцур М.С. Профорієнтаційна робота вчителями початкової школи.....	138
44. Михальська В.Р. До проблеми функцій вчителя початкових класів (управлінський аспект).....	142
45. Манжелій Н.М. До проблеми забезпечення наступності між дошкільям і початковою ланкою освіти	145
46. Дичківська І.М. Інноваційна компетентність педагога як показник готовності до впровадження сучасних технологій дошкільної та початкової освіти	147
47. Ярмак Т.М. Інструментальна підготовка майбутнього вчителя музики початкової школи	150
48. Мельник Ю.С. Організація індивідуального навчання в телекомунікаційному освітньому середовищі	152
49. Байбара Т.М. Місце фахової методики у процесі формування педагогічного мислення майбутніх учителів початкових класів	155
50. Можайкіна О.С. Формування особистості неповнолітнього в контексті запобігання протиправної поведінки.....	158
51. Вербець В.В. Соціально-педагогічний моніторинг у навчально-виховному процесі	162
52. Лопухівська А.В. Особливості організації виховної роботи в сільських загальноосвітніх навчальних закладах	164
53. Присяжнюк Н.І. Навчальна домашня робота учнів початкових класів.....	167
54. Трофімчук В.М. Принцип комунікативно-особистісної організації навчальної діяльності у навчанні англійської мови на немовних факультетах.....	170
55. Дуброва А.С. Принцип новизни у комунікативному підході до оволодіння діалогічним мовленням на заняттях англійської мови	171
56. Мороз Л.В. Кушнір Н.В. Особливості перекладу на заняттях з іноземної мови немовних спеціальностей.....	174
Відомості про авторів	176

Наукове видання

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти

Збірник наукових праць

НАУКОВІ ЗАПИСКИ РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Випуск 26

Заснований в 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.

Редактор збірника наукових праць Коваль Г.П.

Технічний редактор Курченко Н.Б.

Комп'ютерна верстка Хомяк О.Л.

Здано до набору 24.03.2002 р. Підписано до друку 25.04.2003 р.

Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.

Ум. друк. арк. 26,83. Обл. вид. арк. 27,23. Замовлення № 18/1. Тираж 100.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31

Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі

Рівненського державного гуманітарного університету

33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 26. — Рівне: РДГУ, 2003. — 170 с.**

ISBN 966 — 7281 — 07 — 7.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, психології, дидактики, історії педагогіки, методики навчання, виховання, розвитку, трудової та графічної підготовки і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20